

Kolozsváron született és nőtt fel, s bár most már szabadúszó rendezőként egyik városból a másikba vándorol, otthona ma is a kincses. Első színházi élményeit több tábla csokoládé édesítette volna, de sem akkor, sem azóta nem szereti a csokit. Színészi, rendezői pályafutása a Gyergyószentmiklósi Figura Színháznál kezdődött 1990-ben.

Fotók: Csedő Attila

A színháztudományi (1999) és a rendezői (2003) diplomát a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Színház Tanszékén szerezte. Fél száz előadás, köztük számos román nyelvű darab és rangos hazai és határon túli szakmai díjjal kitüntetett színrevitel kötődik nevéhez. Személyes dolgokról nem, de az éppen aktuális munkájáról szívesen beszél. A színész alkotótársa, a színház, torz tükrök varázslata. Célja: minőségi előadás. Vallja: tilos csúfot űzni a néző ízléséből. Nem hagyja a színészt lazsálni, de szereti energia impulzusokkal bombázni.

Fejből, nem kottából rendez. Vágya egy olyan előadás, amit a nézők egyik kezükben tojással, másikban virággal néznek meg és értékelnek.

Tudja hány oszlop és világítótest van a Művelődési Ház bejáratánál és az életben is szeret rendezni. Ahogy ezt az interjút is. Vadas László egy helyszínen, két felvonásban.

Ötven előadást rendeztél magyar és román színházaknál Gyergyószentmiklóstól Nagyváradig, Temesvártól Râmnicu Vâlcea-ig. Hogyhogy csak most, az ötvenegyedik kapcsán keveredtél ide, Udvarhelyre? Hívtak, vagy te jelentkezted?

Az ötlet, hogy itt is rendezzek Csurulya Csongival (*Csurulya Csongor művészeti vezető – szerk. megj.*), akit lassan már húsz éve ismerek, közös tervünk. Jó pár évvel ezelőtt merült fel a kollaborálás lehetősége, de csak most jött el az ideje. Az itteni társulat nem ismeretlen számomra. Láttam már több előadásukat is. Személyes barátságok is kötöttek, kötnek ide. Szabó Jenő „Tsirke”, aki ugyan már nem játszik a társulatban és Dunkler Róbert „Csóka” régi jó barátaim. Kolozsváron Tsirkével padtársak, a gyergyói Figuránál kezdő színészek, Csókával pedig iskolatársak voltunk. Sok kamaszkori csínytevés és a pályakezdés, az útkeresés is összeköt bennünket. Barabás Árpád szintén figurás ismerősöm.

Másfajta, de szintén szoros a kötődésed a darabhoz, amit itt rendezel. Görgy Gábor Örömmállamát először Gyergyószentmiklóson, majd Kolozsváron a Nemzeti Színházban vitted színre. Utóbbi, a román nyelvű ősbemutató volt, amit a szerző is megnézett, sőt tetszéssel fogadott. Most, 2012-ben ismét az Örömmállamot rendezed itt, Székelyudvarhelyen. Véletlen csupán, hogy nyolcévenként visszaköszön ez a darab?

Nagyon furcsa darab ez. Van humora is, persze, de furán taglalja az érzelmi kapcsolatokat. Azt, hogy mit jelent az, hogy testiség, érzelem? Annak idején nem nagyon mélyedtünk ebbe bele, csak éreztük, hogy furcsa.

A 2004-es bemutatóval kapcsolatosan, leszámítva a munkafolyamatot meg azt, hogy a szerzőnek tetszett a darab, nincsenek nagyon pozitív emlékeim. Ez főleg a politikumnak köszönhető. **Nagyon nem szeretem, amikor a politikum beleszól** egy színház életébe. Amikor a politikum nagy nyomást gyakorol a színházra, abból soha nem válik gálickő.

A román ősbemutatóról megjelent kritikák sem voltak egybehangzóak. A magyar nyelvű elemzések inkább elmarasztalták, a román nyelvűek ellenkezőleg, pozitívan méltatták a rendezést.

Volt ilyen is, olyan is, attól függően, hogy ki milyen szempontból közelítette meg a dolgokat. Az emberek hajlamosabbak földhöz ragadtan gondolkodni, amikor a saját hibájukat látják felerősítve, mert kellemetlen.

Örömállam kétszer, hideggel, meleggel vegyesen. És most harmadszorra is. Miért? Mert a harmadik lesz az Isten igaza? Vagy, mert még mindig keresel valamit benne, amit korábban nem találtál meg?

Én nem így fogom fel, hogy ez a harmadik próbálkozás, nekiugrok harmadjára is, mint egy toronyugrásnak. A két korábbi rendezés most nem fontos. Most ez a fontos, ezért szeretném, ha inkább erről beszélénk itt.

Hogy mit szeretek ebben a darabban? Azt, amit minden másik hasonlóban. Ha minél több dologról lehet vele, általa beszélni. Ha minél konkrétan lehet megfogalmazni egy problematikát, ami foglalkoztat engem. Ami foglalkoztatja, képzelem én, a körülöttünk levő embereket, és amiről tudunk beszélni. Az Örömállam számomra ilyen darab.

A te vagy a Csurulya ötlete volt, hogy ezt rendezd?

Az enyém. Természetesen a színház műsorpolitikájához valamennyire igazodni kell. Volt több darabajánlat is, végül abban maradtunk, hogy ezzel tudom a leginkább elmondani azt, amit itt és most elmondani szeretnék.

A próbák már elkezdődtek. Mikor is?

Február 20-án, reggel 10 órakor.

Ez az első közös munka a tomcsásokkal. Mennyire sikerült összebarátkozni a társulattal? Sikerült egymásra hangolódni?

Szerintem egy színésznek az a fontos, hogy a rendező, akivel dolgozik, tudja, hogy mit szeretne, mit akar ő elmondani, mit akar ő személyesen elmondani, mit akar a darab elmondani. Milyen helyzetek vannak. Mert a színészt a helyzetek érdeklik. Az nem elég, hogy bejössz balról, és kimégy jobbról, meg kell indokolni. Ha a színész úgy érzi, hogy a rendező tudja, hogy mit akar, és jó irányba vezeti őt, akkor kialakul a kölcsönös bizalom, és a munkafolyamat ideális. Ez érvényes nem csak erre, hanem minden más munkára is.

Visszatérve a kérdésre: megvan már a társulat és közted a bizalom?

Feltételezem, hogy igen.

Szerinted mi a rendező feladata?

Véleményem szerint katalizátora kell lennie annak a világnak, amiben él. Át kell, hogy futtassa magán azokat az érzelmeket, amelyek a színészek számára katalizátorok, és amelyekkel azok dolgoznak. Mindenkinek megvan a maga kis vágya, reakciója a kívülről érkező impulzusokra. Ezekből a rendezőnek kell kiválogatni azokat, amelyek összekötnek. A rendező feladata, hogy a sok érzelmet egybefogja, finoman egybehangolja úgy, hogy azok együtt rezonáljanak arra, amiről együtt szeretnének beszélni.

Az eredeti Görgey- darab komédia két felvonásban. Neked szinte védjegyed, hogy „belenyúlsz” a színművekbe, átgondolod, átformálsz. Az Örömallamot is „vadasan” tálalod?

Igen. Az eredeti színmű három óránál hosszabb, ezt felére, egy felvonásosra, azaz egy óra, egy óra húsz percesre rövidíteném. De erről még korai beszélni.

Miről nem korai?

Szó volt a korábbi két előadásról. Szeretném ezt nagyon kiemelni: ez egy teljesen új, teljesen más előadás lesz. Nem lehet összehasonlítani, mert semmi értelme nincs. Ez semmiben nem hasonlít a korábbi kettőhöz. Minden más lesz.

A díszlet, amit a székelyudvarhelyi születésű, a temesvári színháznál dolgozó Albert Alpár tervez. Más, új lesz a zene is, amit a szintén udvarhelyi Cári Tibor szerzett. Nem ez az első közös munkánk, már többször dolgoztunk együtt, és soha nem csalódtam bennük. Most sem fogok.

Nem először, de rendezőként első ízben vagy itt, Udvarhelyen. A közönséget nem ismered. Nem félsz attól, hogy esetleg konzervatív ízlésű, akinek nem jön be a sok szempontból meghökkentő stílusod?

Nem tartok ettől. Szerintem az udvarhelyi közönség, mint minden másik, elsősorban és eredendően kíváncsi. Vágyik őszinteségre, érzelemre, mert ha másra vágyna, akkor nem színházba, cirkuszba menne. Nagy felelősség a közönség érzelmeivel játszadoxni. A színpadon nem szabad hazudni, hamis életérzéseket megvillantani. A kíváncsiságot ébren kell tartani, kamatoztatni kell, különben elkopik.

Mi lehet az Örömallam legnagyobb buktatója?

Ha nem veszik komolyan, akkor a félrelépés esélye valós. Mindent komolyan kell venni. Nem lehet viccelni se az érzelmekkel, se a színházzal. A humort szeretem, fontos. Nem vagyok híve a véres kérdésözön elindításának.

Buktató lehet ennek az előadásnak a szűk egy hónapos próbaidő?

Ez van. Egy Shakespeare darabnál valószínű, kevés lenne. Ha megvannak a próbafeltételek, és van, akivel intenzíven dolgozni, ha időben kész a díszlet és jelmez, akkor nem kevés. A legnagyobb szerepe a technikai dolgoknak van. Az nem lehet, hogy utolsó percben készül ez a díszlet, jelmez. A színész ezeket meg kell, hogy szokja.

Román és magyar színházaknál is dolgoztál már. Van román és magyar színház?

A színháznak nincsen nemzetisége. De általában azt mondanám, hogy a művészetnek nincsen nemzetisége. Ha egy alkotás jó, akkor arra rá tudunk csodálkozni.

Senkit nem érdekel, amikor a szobrot nézi, hogy Michelangelo olasz volt. Ugyanúgy: rá tudok csodálkozni egy jó előadásra, és engem mélységesen nem érdekel, hogy az mondjuk Lettországból készült.

Nagyon tág fogalom lenne ezt most boncolgatni. Tény, hogy mindenkinek a saját maga kultúrája a legtöbb, legjobb. Panek Katit idézve: két féle gyerek van. Az enyém s a másé.

Valahogy így vagyunk a mi kultúránkkal is, de ez nem jelenti azt, hogy nem ismerhetjük a másét. A másé viszonyítási alap, azt ismerve jobban értékelhetjük a sajátunkat. Ám ha az jobb, akkor mi is elkezdünk kapálózni.

A versengés híve vagy?

A versenyszellem nem mindig jó, elidegenít a céltól. Ahogy Coubertin báró mondaná: a részvétel a fontos. Egy színházi előadásban mindenki egyformán kell, hogy részt vegyen. Az alkotógárda és a közönség is. Ha ez a közös részvétel megvan, akkor minden rendben van.

Van rendezői ars-poeticád?

Szerintem ilyet a rendező a halálos ágyán mondhat, amikor már nem éri külső hatás. Nincs ilyen axiómám.

Még az interjú felkérés előtt kérdezted tőlem, és visszadobom a labdát: van hobbid?

Szeretem az olyan embereket, akinek van hobbija. Aki el tud szakadni attól, amit csinál. Nincs bennem gyűjtési kényszer, de van hobbim. Szeretek sakkozni és szeretek régi dolgokat, például régi romokat megnézegetni, érdekelnek a régi civilizációk maradványai.

Színház: mit jelent ez neked?

A színház nem az élet és nem az élet tükre. A színház az élet torz tükre. Felnagyított dolgokról beszélünk. A színházat nem kell realitásként felfogni. **A színház szerintem nem ad választ.** A színház csak felhívja a figyelmet.

Alternatívát kínál, hogy lehet másképp is élni, másképp is gondolkodni. A színház világa nagyon finom regiszterekből áll, amelyek jegyzik a társadalmi devianciákat, életérzéseket és megpróbálják azokat nagyítva visszaadni. Abban hiszek, hogy a színház egy nagy játék. Nem hiszek a kínlódó színházban. A játék örömében hiszek.

□ A színház kérdéseket tesz fel?

Inkább azt szeretem, ha a néző tesz fel kérdéseket. Ha színház tesz fel kérdéseket és azok úgymond megválaszolatlanok maradnak, akkor ott valami nincs rendben. A kérdéseket a nézőnek kell feltennie önmagában egy előadás után. Persze, jól hangzik, hogy a színház kérdéseket tesz fel, de ez inkább egy közhelyes fogalmazás.

Mikor vettem utoljára virágot a feleségemnek? Ez már egy kérdés, amit az ember feltesz magának. Közhelyes, de biztos vagyok benne, hogy egy **előadás alatt a néző nem a világ nagy problematikájáról fog értekezni** saját magában, hanem, – ha az előadás is arra fele viszi –, arról, ami a saját életéhez kapcsolódik.

Az Örömállamhoz visszakanyarodva. Miért éppen ezt a darabot rendezed itt és most?

Miért nem azt kérdezed: Örömállam ez?

Szándékosan kerültem, de legyen. Kérdezem.

Jó, de erre holnap válaszolok.

Örömállam, avagy öröm ez az állam?

Az Örömállam egy nagy paradoxon. Kettős értelmű. Egy államban öröm élni vagy egyáltalán öröm-e élni? Öröm-e az élet? Szétválasztom. Öröm és állam. Az öröm az mindig is öröm kell, hogy legyen. De amikor ezt kötelező szintre emeljük, akkor elvész a gyöngédsége, szépsége.

Kötelezettséggé válik. Itt van a divat dolga. Küzdünk az egyenruha ellen, de ha megnézzük, mindenki egyformán öltözködik. Kérdés, hogy ez mennyire öröm.

Úgy vélem, minden ember külön entitás, mindenki más kéne, hogy legyen. Csakhogy ebben a **tudat alatt működő uniformizálódásban**

, az arctalan tömeggé válásban az ember elveszíti a személyiségét is. Még azt a kis örömet is, amit a nekem a ruha tetszetőssége adhat. Az arctalanság, az egyformaság egy érzelmi, gondolkodásbeli kohéziót is jelent.

Egyformán nem érzünk. Ez mit jelent? Nem érzünk egyformán és egyformán nem érzünk (semmit) két külön dolgot jelent.

Paradox módon, a tömeg egy hatalmas erőt kéne, hogy generáljon, de csak akkor tud, ha ez az egyénekből fakad. Ez pedig egy érzelmi töltetet feltételez. Ha ez nincs, akkor csak egy arctalan, tartalom nélküli forma marad.

Régebb többet beszélgettünk az érzelmekről, még régebben ez volt az alapja a cselekvésnek. Valaki kigondolt, érzett, kimondott valamit és az mögé besorakozott a családja, a szűkebb pátriája. Amikor nincs érzelmi töltet, már csak az üres formavilág létezik.

Mostanában egyre kevesebbet beszélgetünk az érzelemről. Hiányérzetem van. Idegesít, hogyha csak szűk körben tudok találni őszinte, pozitív reakciókat. Mindenki elvonul a maga kis világába, és amit érzünk, azt maximum a Facebook-on osztjuk meg. Úgy érzem, valaminek kéne történnie, hogy kicsit jobban figyeljünk, kicsit vegyük észre egymást. Nem akarok én társadalomkritikával foglalkozni, de mintha oda kerültünk volna, mint a gyermekkori indián regényekben, hogy szégyen kimutatni az érzelmeket.

Manapság, aki érzelemdús, gyengének számít. Ha az ember nem járkal, képletesen szólva, egy nagy bottal, vagy nem üvölt, akkor már nem is erős. Nem tudom, ez mennyire lehet öröm?

És az állam?

Az állam mi kellene, hogy legyünk. Nekünk kellene eltartanunk, megszerveznünk. A probléma,

hogyan fordítva van. Az állam ránk telepszik. Különböző **sunyi módon akar az ő kénye kedvére formálni.**

Ezért nem

figyelünk egymásra, elmegyünk mások és magunk mellett,
nem tudunk örvideni.

Aki ennek ellenáll, meri érzelmi alapon megközelíteni a beolvasztási, uniformizálódási tendenciát, az rossz. Deviancia, amit el kell taposni. **Nagy a veszély**, mert ha elkezdünk gondolkodni, érezni, elkezdünk egymásra figyelni, akkor ez szerepcserét generálhat és azt, hogy visszatérhetünk a normalitáshoz.